

**Josef
VAŠICA
eseje
a studie
ze starší
české
literatury**

**Verbum
Nakladatelství
Tilia**

plam **D**iaconi ante euangium
credites post offertoriū. ut dum or
iat fuerint lectores. possint legen
ctiones. Subdiaconi eplam. Di
oni euanglū. **F**aciendum autem q
saluista id est cantor. potest sola
ione p̄bi officium suscipere cant
u. dante et p̄bō ul' potius ep̄o anti
arium in manus. et dicēte sibi

**Josef
VAŠICA
eseje
a studie
ze starší
české
literatury**
edičně připravil
Libor Pavera

**Verbum
Nakladatelství
Tilia**

Úvod 10

I.

- Cyriľmetodějství
v české literatuře 22
- Raný kult
českých světců v cizině 26
- Sv. Václav v památkách
církevněslovanských 32
- Sv. Vojtěch
strážcem dědictví
cyriľmetodějského 44
- Význam svatého
Borise a Glěba
v tradici svatováclavské 49
- Kulturní odkaz
Sázavského kláštera 57
- Slovanská bohoslužba
v českých zemích 63
- Český unionismus 80
- Epizoda z dějin
katolicismu v Moskvě
koncem 17. století 86

II.

- Staročeská legenda
o sv. Kateřině 92
- Ještě staročeská legenda
o sv. Kateřině 96
- Báseň – či skladba 101
- Idea selství
v Zrcadle marnotratných 106
- Vznik a osudy básně
Naučení rodičům 117

III.

- Český biblický styl 122
- Bible
v české kulturní tradici 125
- Staročeský překlad
bible (I) 148
- Staročeský překlad
bible (II) 151

IV.

- České literární baroko 168
- Česká barokní poezie 179
- Neznámý spisek Bridelův 186
- Trýlístek a Bedřich Bridel 195
- Michnova Loutna česká 197
- Bohuslava Balbína, kněze z To-
varyšstva Ježíšova, Život svatého
Jana Nepomuckého 206
- Kazatelská pravidla P. Jiřího
Scherera T. J. 211
- Bilovský a konceptuální kazatel-
ství 220
- K uměleckému profilu Bohumíra
Hynka Bilovského 222
- Bohumír Hynek Bilovský – Tři
starší česká kázání 225
- Bilovského Církevní Cherubín
Jan Sarkander 229
- Antonín Josef Dreser: Bolestná
žalost a žalostná bolest nad smrtí
dobrotivého Otce 238
- Rakovnická vánoční hra 242
- Jan Jiří Středovský 246
- Matěje Tannera
Hora Olivetská 250
- Dvě kapitoly z pramenné
heuristiky barokní 252
- Smrtí tanec 273
- Telecký knižní unikát 280
- Z české hymnologie 288
- Několik poznámek k baroknímu
písemnictví 297
- Misionáři z české jezuitské
provincie 306
- Účast Slezska na českém
literárním baroku 317
- Ediční poznámky 332**
- Index 342**

Jak bylo uvedeno v úvodu, výbor ze studií Josefa Vašici (1884–1968) přináší badatelovy práce, které vyšly převážně časopisecky, a klade si za úkol připomenout vědeckou potencialitu tohoto učenice. Nejde o průřez reprezentativními pracemi, ale daleko spíše o výbor z toho, co Vašica sám nepojal do knih *České literární baroko* (1938) a *Literární památky epochy velkomoravské* (1966).

Texty jsou připraveny podle běžných edičních zásad (v souladu s tezemi uvedenými v knihách *Editor a text, Úvod do praktické textologie*, redigovali Rudolf Havel a Břetislav Štorek, Praha, Čs. spisovatel 1971, a *Textologie, Teorie a ediční praxe*, kolektiv autorů pod vedením Pavla Vašáka, Praha, Karolinum 1993). Opraveny byly zřejmé tiskové chyby; pokud to bylo možné, došlo také ke sjednocení zkratk a odkazů na literaturu, určité typy sazby byly nahrazeny (hlavně prostrkané písmo kurzívou), v některých případech byly doplněny bibliografické údaje. Nápadnější změny, k nimž došlo oproti původnímu otisku, uvádíme níže u edičních poznámek k jednotlivým statím. Editor nekontroloval veškerou faktografii, kterou Vašica ve studiích uvádí, tj. letopočty, signatury, strofická schémata, různočtení atp., a to jednak proto, že jde o stati již uveřejněné v časopisech po autorské korektuře, jednak proto, že s největší pravděpodobností by tuto práci neprováděl ani autor, pokud by sám připravoval obdobný výbor.

I.

Cyrlometodějství v české literatuře. [In:] *Strážce tradice*. Uspořádali Jiří Horák, Albert Pražák a Julius Heidenreich. Praha–Olomouc, Fr. Borový–R. Promberger 1940, str. 98–103. – Stať je zde přetištěna bez výraznějších zásahů podle otisku v uvedeném sborníku, vydaném k počtě Arna Nováka.

Raný kult českých světců v cizině. [In:] *Co daly naše země Evropě a lidstvu*. Od slovanských věrozvěstů k národnímu obrození. Redigoval Vilém Mathesius. 2. vyd. Praha, Sfinx Bohumila Jandy 1940, str. 24–27. – Stať z kolektivní knihy přetištěna bez výraznějších zásahů. V oddíle literatury vypuštěny akademické tituly u jmen autorů, naopak doplněny a opraveny byly údaje o místě a roku vydání příslušných publikací.

Sv. Václav v památkách církevněslovanských. – Hlídka 46, 1929, str. 285–290 a 317–324. – Stať je přetištěna bez výraznějších zásahů, pouze poznámky zde mají nové číslování. Problematice se Vašica věnoval v téže době podrobněji ve Sborníku staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile, který uspořádal Josef Vajs, Praha 1929, str. 69–135. Stať v Hlídce má tuto Vašicovu poznámku (str. 22):

334 „Tato stať je český překlad mé latinské přednášky na orientálním kurzu

v Praze (12. srpna) tohoto roku, tím se vysvětlí její povšechný, informativní ráz: šlo mi o souborný přehled všeho, co má v tradici svatováclavské vztah k východní církvi.“

Sv. Vojtěch strážcem dědictví cyrilometodějského. – Acta Cyrillo-Methodiana (Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje) 34, 1947, str. 126–133. – Text přetištěn bez větších zásahů podle časopiseckého otisku.

Význam svatého Borise a Glěba v tradici svatováclavské. [In:] *Svatováclavský sborník Akordu*. 929–1929. Praha, Ladislav Kuncíř 1929, str. 59–76. – Text zde přetištěn bez větších zásahů podle otisku v uvedené druhé knize Akordu, připravené k miléniu od smrti sv. Václava. Sborník typograficky upravil Antonín Lískovec a vytiskl Jan Mucha ve Velkém Meziříčí a vedle Vašicova příspěvku v něm nejdeme stati Jaroslava Durycha, Leopolda Peřicha, Jana Strakoše a Josefa Dostála. Součástí Vašicovy úvahy je příběh o Borisi a Glěbovi. Není jasné, odkud je tento text převzat, snad jde o Vašicův překlad. Bez ohledu na to text přetiskujeme jako ústrojnou součást jeho úvahy.

Kulturní odkaz Sázavského klášteřa. [In:] *Sázava – slovanský klášter sv. Prokopa*. Praha, Čedok 1953, str. 10–18. – Text přetištěn bez větších zásahů podle otisku v jubilejní brožuře Čedoku (= Československá dopravní kancelář).

Slovanská bohoslužba v českých zemích. – Původně šlo o články, které Vašica přednesl v českém rozhlase 14. a 18. února a 13. a 27. března 1940. Později články spojil a určil k vydání pro ediční řadu „Pro život – Články a profily“, řízenou Josefem Kostohryzem a Janem Reym v nakladatelství Vyšehrad. Publikace vyšla v roce 1940. Zde přetištěna bez větších edičních zásahů. Netištěna Vašicova závěrečná poznámka petitem.

Český unionismus. [In:] *Co daly naše země Evropě a lidstvu*. Od slovanských věrozvěstů k národnímu obrození. Redigoval Vilém Mathesius. 2. vyd. Praha, Sfinx Bohumila Jandy 1940, str. 341–343. – Text přetištěn z kolektivní knihy bez větších zásahů, slovo „unionism“ nahrazeno zde rozšířeným tvarem „unionismus“.

Epizoda z dějin katolicismu v Moskvě koncem 17. století. – Acta Cyrillo-Methodiana (Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje) 26, 1935, str. 307 až 310. – Text přetištěn bez větších zásahů podle časopiseckého otisku.

II.

Staročeská legenda o sv. Kateřině. – Akord 9, 1941/1942, str. 91 až 95. – Text přetištěn bez větších zásahů podle časopiseckého otisku.

Ještě staročeská legenda o sv. Kateřině – Akord 9, 1941/1942, str. 135–139. – Text přetištěn bez větších zásahů podle časopiseckého otisku. Na tuto stať reagoval Josef Hrabák článkem *Ještě k novočeské* 335

úpravě legendy o sv. Kateřině (Akord 9, 1941/1942, str. 309–313). Vašicovi byl dán v tomtéž čísle Akordu prostor pro reakci (Akord 9, 1941/1942, str. 313–314), kterou zde otiskujeme jako novou poznámku s číslem 8.

Báseň – či skladba. – Akord 3, 1930, str. 73–77. – Text přetištěn bez větších editorských zásahů podle časopiseckého otisku. Vysvětlivky ke staročeským slovům, původně otištěné pod čarou, zde zapojeny přímo do ukázky.

Idea selství v Zrcadle marnotratných. – Věstník Akademie zemědělské 15, 1939, str. 130–135. – Vyšlo s poznámkou: „Předneseno na schůzi VI. odboru Československé Akademie zemědělské 31. ledna 1939.“ Zde přetištěno podle uvedeného otisku bez větších zásahů.

Vznik a osudy básně Naučení rodičům. – Původně doslov [In:] Ludvík z Pernštýna: *Naučení rodičům*. Stará Říše na Moravě 1928, str. 41–48. – Text převzat bez větších změn z prvního vydání skladby; druhé vydání vyšlo ve Vyškově u Františka Obziny v roce 1946 s podtitulem „Anonymní staročeská báseň“.

III.

Český biblický styl. – Akord 8, 1940/1941, str. 12–15. – Text zde přetištěn bez větších zásahů.

Bible v české kulturní tradici. – Biblica, příloha časopisu Logos (Časopis pro homiletiku a katechetiku) 4, 1949, str. 1–20 a 36. – V původním časopiseckém otisku vyšlo s podtitulem „Informativní stať“. Vlastní text zde přetištěn bez větších zásahů.

Staročeský překlad bible (I). – Akord 3, 1930, str. 3–7. – Text přetištěn bez větších edičních zásahů podle časopiseckého otisku. Pouze v názvu přidána číslovka (I), sloužící k odlišení v této edici.

Staročeský překlad bible (II). [In:] *Bible a český národ* (ročenka Chudým dětem, ročník 47), uspořádala Haňa Humlová, Brno 1935, str. 122–138. – Zde přetištěno podle otisku v uvedeném sborníku bez větších edičních zásahů. Pouze v názvu přidána číslovka (II), sloužící k odlišení v této edici.

IV.

České literární baroko. – Akord 7, 1939/1940, 8, str. 233–237, a 9, str. 296–302. – Původně předneseno ve Sdružení přátel baroka v Umělecké besedě dne 11. dubna. Zde přetištěno bez větších zásahů podle časopiseckého otisku.

Česká barokní poezie. – Tak 2, 1938, 6–7 (2. červenec 1938), str. 105–109. – Původně „předneseno v cyklu přednášek pořádaných 336 Uměleckou besedou a Literárněhistorickou společností“, jak stojí uve-

deno v podtitulu. Zde přetištěno bez větších edičních zásahů podle časopiseckého otisku.

Neznámý spisek Bridelův. – Akord 10, 1942/1943, str. 22–31. – Přetištěno s drobnými úpravami podle časopiseckého otisku (především sjednoceno psaní názvu spisu *Trýlistek jarní*...).

Trýlistek a Bedřich Bridel. – Původně doslov [In:] *Trýlistek jarní*. Brno, Edice Akord 1943, str. 75–78. – Zde vypuštěny komentáře k jednotlivým místům, jejichž otištění – bez edice Bridelova textu – by postrádalo jakýkoliv smysl. Poznámkový komentář – podle anotace na přebalu původní edice – „je to vlastně první pokus o pramenné studium naší české barokní mystiky“.

Michnova Loutna česká. – Akord 11, 1943/1944, str. 28–37. – Text převzat z časopiseckého otisku bez větších edičních zásahů.

Bohuslava Balbína, kněze z Tovaryšstva Ježíšova, Život svatého Jana Nepomuckého. – Původně doslov [In:] *Bohuslava Balbína, kněze z Tovaryšstva Ježíšova, Život svatého Jana Nepomuckého*. Praha, Ladislav Kuncíř 1940, str. 73–80. – Vyšlo jako devátý svazek Národní knihovny podle tisku z roku 1698 s kresbou sv. Jana Nepomuckého od Karla Svolinského, vytiskl Karel Kryl v Kroměříži. Doslov převzat z Vašicovy edice s drobnými textovými úpravami a s výjimkou jednoho odstavce, vyznačeného zde hranatou závorkou, v původním otisku na str. 78.

Kazatelská pravidla P. Jiřího Scherera T. J. – Přetištěna celá edice, kterou Vašica připravil k vydání. Původně vyšla u Jana Muchy ve Velkém Meziříčí v srpnu roku 1937 v počtu 1000 číslovaných výtisků a na skladě byla u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě, s dedikací: „Důstojnému Pánu P. Aloisu Valáškovu, spirituálu arcibiskupského semináře v Kroměříži, tato „Pravidla kazatelská“ na paměť lepších dob, kdy bylo ještě komu kázati, věnují vydavatelé.“ – Vzhledem k tomu, že v naší odborné literatuře dosud citelně schází edice literárněteoretických spisů z doby baroka (vyjma Balbínova spisu *Verisimilia humaniorum disciplinarum* v překladu Bohumila Ryby v roce 1969 neznáme v moderní češtině v podstatě žádný jiný), rozhodli jsme se přetisknout celou Vašicovu edici Schererových kazatelských pravidel v překladu Ignáce Bečáka (jde o překlad z němčiny). Do původního Vašicova edičního zpracování textu jsme zasahovali jen nepatrně, aby zůstala zachována patina Bečákova přetlumočení z 19. století.

Bilovský a konceptuální kazatelství. – Sešity 2, 1967, 12 (červen), str. 20. – Stať vyšla v čísle věnovaném barokní literatuře. Doprovázela ukázky z Bilovského díla. – Zde převzato bez větších zásahů z časopiseckého otisku, titul je editorův.

K uměleckému profilu Bohumíra Hynka Bilovského. [In:] *Náš hlas* (Almanach slezského písemnictví krásného), uspořádal Jan Stra- 337

koš, Frýdek, Přítomnost – klub pro umění a kulturu 1935, str. 116 až 119. – Přetištěno bez větších úprav z uvedeného sborníku, zčásti Vašicou pojato již do *Českého literárního baroka* (1938), kapitola K novým přetiskům z Bilovského.

Bohumír Hynek Bilovský – Tři starší česká kázání. Původně doslov [In:] *Bohumír Hynek Bilovský: Víno ze svadby v Káni a potřebnost roucha svadebního. Tři starší česká kázání.* Stará Říše, Dobré dílo 1933, str. 83–94. – Vyšlo jako 114. svazek Dobrého díla, knihu vytiskl Josef Sýkora v Třebíči a na skladě byla u Marty Florianové ve Staré Říši. Zde byly vynechány věcné vysvětlivky, týkající se editovaných textů Bilovského, a Vašicova informace o tiskových omylech. Zčásti Vašicou využito již v *Českém literárním baroku* (1938), kapitola K novým přetiskům z Bilovského.

Bilovského Církevní Cherubín Jan Sarkander. – Původně doslov [In:] *Bohumír Hynek Bilovský: Církevní Cherubín anebo slavný a stálý v ohni a mukách víry a svaté spovědi zástupce Jan Sarkander.* Olomouc, Stojanova literární jednota bohoslovců 1933, str. 211 až 249. – Otištěno bez výraznějších zásahů, vynechán zcela oddíl věcných vysvětlivek k edici legendy a výklad cizích slov.

Antonín Josef Dreser: Bolestná žalost a žalostná bolest nad smrtí dobrotivého Otce. – Akord 12, 1945/1946, str. 78–80. – Původně recenze edice připravené Františkem Šigutem z díla Antonína Josefa Dresera (*1693 ve Vyškově, † 1749 v Kralicích). Zde přetištěno podle časopiseckého otisku bez větších zásahů a úprav.

Rakovnická vánoční hra. – Sestaveno ze dvou příspěvků. První je přetiskem Vašicovy recenze Součkova spisu o Rakovnické vánoční hře z roku 1929 (recenze vyšla v Časopise vlasteneckého musejního spolku v Olomouci 44, 1931, str. 203), druhá stať byla původně otištěna jako doslov k Vašicově edici Rakovnické vánoční hry v roce 1937 (vyšla nákladem Průmyslové tiskárny v Praze 1937 pod titulem *Pastýřská vánoční hra*). Z doslovu byly vypuštěny jazykové komentáře, týkající se *explicite* edice hry, vynechány byly rovněž odkazy na stránky edice u citovaných veršů. Poznámky v doslovu původně otištěné přímo v textu byly zde nahrazeny poznámkami pod čarou.

Jan Jiří Středovský. – Rozmach 2, 1924, str. 12–13. – Text převzat bez zásadnějších úprav z časopiseckého otisku.

Matěje Tannera Hora Olivetská. – Akord 7, 1939/1940, 5, str. 161–162. – Text převzat bez zásadnějších úprav z časopiseckého otisku.

Dvě kapitoly z pramenné heuristiky barokní. – Akord 11, 1943/1944, str. 323–346. – Přetištěno bez větších úprav z časopiseckého

Smrtí tanec. – Původně otištěno jako „poznámky literárněhistorické“ [In:] *Smrtí tanec*. Barokní poezie. Praha, J. R. Vilímek 1941, str. 139–146. – Vypuštěny byly poznámky k edici a k jednotlivým textům, jinak text bez větších edičních zásahů převzat z uvedené publikace.

Telecký knižní unikát. – Akord 12, 1945/1946, str. 176–184. – Text převzat z časopiseckého otisku bez větších úprav.

Z české hymnologie. – Akord 10, 1942/1943, str. 138–147. – Text převzat z časopiseckého otisku bez větších úprav.

Několik poznámek k baroknímu písemnictví. – Řád 5, 1939, str. 281–289. – Text převzat z časopiseckého otisku bez větších úprav.

Misionáři z české jezuitské provincie. – Stať vznikla sloučením dvou Vašicových reflexí na společné téma – misionáři z české jezuitské provincie. První vyšla ve Slezském sborníku 46 (6), 1948, str. 366–368, druhá ve Slezském sborníku 47 (7), 1949, str. 65–69. – Texty v obou případech převzaty z časopiseckého otisku bez větších úprav.

Účast Slezska na českém literárním baroku. [In:] *Slezsko, český stát a česká kultura*. Opava, Matice opavská 1946, str. 124–138. – Text převzat z uvedeného sborníku bez větších zásahů, doplněna a upravena byla zejména bibliografie. Do sborníku vedle Vašici přispěli mimo jiné také literární historikové Jan Vilíkovský (stať o literatuře ve Slezsku do 16. století) a Antonín Grund (česká literatura ve Slezsku v 19. století, do vystoupení Bezručova). Spolu s obšírně pojatou statí Vašicovou tvoří tak první náběh k syntéze české (zejména česky psané) literatury ve Slezsku. Všechny tři stati vyšly znovu souborně v publikaci *Starší česká literatura ve Slezsku*, kterou v mém uspořádání vydala Společnost Leopolda Vrly v Ostravě 1999.

**Josef
VAŠICA**
**eseje
a studie
ze starší
české
literatury**

Vybral, uspořádal,
edičně připravil a úvodní statí opatřil
Libor Pavera.

Přebal, obálku a grafické řešení navrhl
Svatoslav Böhm.

Vydalo občanské sdružení Verbum
a nakladatelství Tilia.

Opava – Šenov u Ostravy 2001.

Vytiskla Tiskárna Oldřicha Haroka.

Vydání první.

ISBN 80-238-7570-1 (Verbum)

ISBN 80-86101-47-9 (Nakladatelství Tilia)

JOSEF VAŠICA (30. 8. 1884 Štítina ve Slezsku – 11. 4. 1968 Praha) – profesor staroslověnského překladu Písma sv. a slovanské liturgie. Narozen v rodině kolářského mistra. V dětství na něho silně zapůsobili kulturně a politicky činný kněz Antonín Gruda (1844–1903) a farář a lidový kazatel Jan Böhm (1824–1909). Vystudoval matiční gymnázium v Opavě, kde ho ovlivnil historik, filolog a osvětový činitel Vincenc Prasek (1843–1912), který nejen rozpoznal chlapcovu nadání, ale směřoval také jeho další tvůrčí i životní cestu. Po gymnaziálních studiích se Vašica pod vlivem svého strýce kněze Eustacha Glabazni rozhodl pro kněžskou dráhu. Začal studovat v Olomouci na bohosloví. I zde měl štěstí na své učitele, mezi nimi si vážil především Aloise Musila (1867–1944), profesora Starého zákona, známého cestovatele, archeologa a arabisty. Seznámil se také s překladatelem a vydavatelem Josefem Florianem (1873–1942). Po skončení fakulty v roce 1906 začal jako prefekt působit na kroměřížském arcibiskupském gymnáziu. Zde Vašicovi představení záhy zjistili nejen jeho pedagogické nadání, ale rovněž schopnost pracovat vědecky. V roce 1907 jej proto již vidíme studovat na vídeňské univerzitě, kde se setkal s předními filology-slavisty, kteří napříště určovali zcela jednoznačně jeho vědecké zájmy. Zaměřil se na studium jazyků (staroslověnština, čeština, ruština, srbochorvatština, latina a řečtina) a mezi jeho učitele patřili Vatroslav Jagić (1838–1923), Milan Rešetar (1860–1942), Václav Vondrák (1859–1925), Konstantin Jireček

(1854–1918) a další uznávaní slavisté. Vídeňská filologická studia završil obhajobou dizertační práce nazvané *Das Olmützer Evangelistar in seiner Sprache und Entstehung* (= Olomoucký evangeliář, jeho jazyk a původ). Po návratu do Kroměříže působil opět jako prefekt a profesor na gymnáziu. Za svého působení v Kroměříži se Vašica dostal do okruhu spolupracovníků moravského metropolity Antonína Cyrila Stojana (1851–1923) a byl jím vtažen do velehradských unionistických snah. V roce 1919 se habilitoval a přešel na olomouckou bohosloveckou fakultu na stolicí staroslověnského jazyka a literatury, kde působil nejprve jako mimořádný (14. září 1921) a později řádný (30. června 1928) profesor do roku 1937, kdy odešel přednášet na bohosloví do Prahy. V roce 1950 nepřešel na nově organizovanou bohosloveckou fakultu v Praze, ale rozhodl se pro soukromou vědeckou práci. Zemřel na zákeřnou chorobu v roce 1968. Odborně se zabýval staroslověnským jazykem a literaturou, vývojem staročeského překladu biblického textu, vybranými staročeskými památkami, barokními literárními texty, slovanskými jazyky a literaturami (zejména literaturou ruskou), sám se uplatnil také jako překladatel, editor a organizátor. Přispíval do desítek periodik (Hlídka, Rozmach, Archa, Akord, Řád, Slavia, Slezský sborník aj.). Vedle edic a studií vydal dvě rozsáhlé syntetické práce: *České literární baroko* (1938, znovu 1995) a *Literární památky epochy velkomoravské* (1966, znovu 1996).